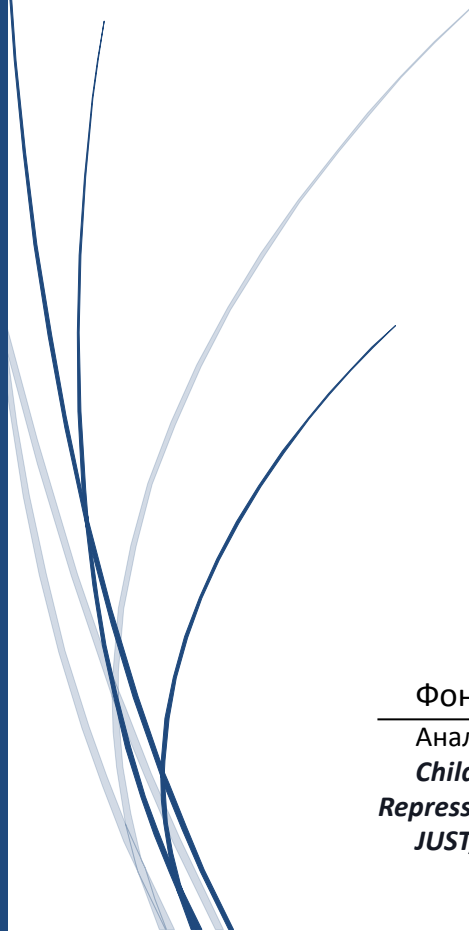

2017

МИКРОАНАЛИЗ

относно предварително изследване на
нагласите за телесното наказание на деца в
България

Фондация "П.У.Л.С." – Перник

Анализ, изготвен в рамките на проект:

*Children Help movement Against Physical Threatening and Emotional
Repression;*

JUST/2015/RDAP/AG/CORP/9176

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ	1
I. ПРЕДИСЛОВИЕ	2
Цели на микроанализа	2
II. ПРЕГЛЕД	3
Телесното наказание над деца – определение	3
Какво знаем за «телесното наказание» на деца	3
III. ТЕЛЕСНОТО НАКАЗАНИЕ НА ДЕТЕ –ОБХВАТ НА НОРМАТИВНАТА РАМКА.....	4
Премахване на “телесното наказание” на детето – позитивно задължение на държавите	4
Конвенцията за правата на децата – основен фундамент за защита и подкрепа на правата на децата.....	5
Преглед на национално законодателство, уреждащо закрилата на децата от всякакви форми на насилие	5
IV. НАСОКИ ЗА ПРОМЕНИ.....	8
V. МЕРКИ И МЕХАНИЗМИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ТЕЛЕСНОТО НАКАЗАНИЕ	13
VI. ПОЗИТИВНО РОДИТЕЛСТВАНЕ	14
VII. ПЛАТФОРМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ РОДИТЕЛИ И УЧИЛИЩА	14
VIII. ПРОУЧВАНЕ НА НАГЛАСИТЕ ЗА ПРАКТИКУВАНЕ НА ТЕЛЕСНОТО НАКАЗАНИЕ НА ДЕЦА В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ.....	15
ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО	16

I. ПРЕДИСЛОВИЕ

Цели на микроанализа

Настоящият микроанализ е разработен в рамките на проект *“Children Help movement Against Physical Threatening and Emotional Repression”*, който се изпълнява по Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ с рег. № **JUST/2015/RDAP/AG/CORP/9176**.

Целта на анализа е да изследва използването на “телесното наказание” в контекста на разбирането му като възпитателна форма при отглеждането и грижата за деца, както и каква е законовата база, уреждаща тези отношения и има ли програма от грижа, в насока разпознаване и овластяване на децата и техните родители и авторитети за излизане от позиция на инертно следване на модела на насилие. Акцент към изследването е потребността от идентифициране на необходимите промени както в нормативен, така и в практически план, които да минимизират употребата му и да гарантират спазването на правата на децата. Анализът съставлява и предварително проучване на нагласите на българското общество за “телесното наказание” на деца в Република България, като в изпълнение на проекта, изследването ще се надгради и доразвие.

Насилието над деца е сериозно престъпление срещу човешкото достойнство и пречи на децата да се възползват от основните права, гарантирани от **Конвенцията на ООН за правата на детето** (КООНПД) и други релевантни международни актове, приети в рамките на Съвета на Европа и Организацията на обединените нации.

“Изследване на насилието” установява, че *“насилие над деца се случва във всяка страна в света независимо от културата, етническата група или семейната среда, от която децата произхождат. Няма значение дали семействата им са добре образовани, или са необразовани, дали са богати или бедни. Насилието може да се случи навсякъде. Нещо повече, макар на повечето хора да им е ясно, че децата имат права и че трябва да бъдат защитавани срещу насилие, за да израснат здрави, в много страни насилието над деца е позволено, защото такъв е обичаят или защото то широко се използва като наказание”*¹

“Телесното наказание” на дете, възприето като форма на физическо наказание е унизително третиране на детето, засягащо човешкото му достойнство, което се извършва в мълчание и често е прието с всеобщо безразличие в домовете в цял свят. Този проблем засяга всички нас, поради което и една от целите на анализа е за излезем от тази рамка и да нарушим мълчанието, като насочим общественото внимание към ценностите, защитавани от Съвета на Европа и Организацията на обединените нации в контекста на защитата на човешките права.

Правата на децата са основни човешки права!

В Република България “телесното наказание” все още се възприема като приемлив акт на дисциплиниране на детето от по-голямата част от хората в страната. Отношението към телесното наказание е много толерирано от българското общество. По никакъв начин телесното наказание не се асоциира с физическото насилие /определено от Закона за закрила на детето, Обн., ДВ, бр. 48 от 13.06.2000 г. кн. 7/2000 г., стр. 12 т. 1, р. 3, № 190 /.

Телесното наказание над деца в Република България е ниша, която спешно следва да се изследва и да намери прецизно уреждане във всички сфери на обществения, социалния и икономическия живот.

---

¹ Организация на обединените нации-Изследване на Генералния секретар върху насилието над деца /Автори Елизабет Куаст и Софи Лоз/ www.unicef.org

II. ПРЕГЛЕД

Телесното наказание над деца – определение

Комитетът по правата на детето определя² “телесно” или “физическо” наказание като “всяко наказание, при което се използва физическа сила и което е предназначено да причини някаква степен на болка или дискомфорт, независимо колко лека е тя. Повечето физически наказания включват удряне на децата (“плесници”, “шамари”, “шляпване”) с ръка или с пособие – камшик, пръчка, колан, обувка, дървена лъжица и пр. Те обаче могат да включват например ритане, разтърсване или хвърляне на децата, драскане, щипане, хапане, скубане или едновременни силни удари с длани по двете уши, принуждаване на децата да стоят в неудобно положение, горене, попарване или насилствено поглъщане (напр. промиване на устата на детето със сапун или принуждаването му да поглъща лютив подправки). Според Комитета телесното наказание неизменно е унижително. Освен това има други, нефизически форми на наказание, които също са жестоки и унижителни и съответно – несъвместими с Конвенцията. Те включват например наказания, които омаловажават, унижават, хулят, превръщат в изкупителна жертва, заплашват, плашат или осмиват детето”.

“Телесното наказание” е посегателство над човешкото достойнство на детето!

Какво знаем за «телесното наказание» на деца

“Възпитателен подход” или форма на физическо насилие на деца?

Настоящият анализ е основан на разбирането, че формите на възпитание на децата чрез “телесно наказание” са неприемливи и следва да се заменят с други, които да гарантират на децата среда без насилие, с прилагане на дисциплиниращи позитивни подходи и форми, основаващи се на взаимно уважение и толерантност. В същото време, много култури изискват от детето главно “послушание”. Често пъти най-лесно разпознаваемият начин за постигане на послушание е наказанието, а най-унижителният – боят. Едно от следствията на прилагане на телесно наказание е утвърждаването в очите на детето правото на силния и възпроизвеждане на модел, в който насилието е оправдано средство за постигане на целите. Това разбиране обосновава острата нужда от противопоставяне и защита на децата от “телесното наказание”, което разпознаваме като израз на безпомощно родителстване, информационен дефицит и липса на разбиране към човешкото страдание и неговото деконструктивно въздействие в подрастващата личност. Чрез “телесното наказание” в дома и умишленото причиняване на физическа болка или дискомфорт на дете в отговор на някое нежелано поведение се цели подчинение и следване неотменно на поставените от възрастните правила. Телесното наказание и нарушаването на физическото и психическо пространство на децата ги поставя в принижена позиция и ги лишава от лично достойнство и правото на лична физическа и емоционална неприкосновеност.

Насилие съществува и в случаите, когато човек не осъзнава, че това се случва с него. Децата израснали в системно физическо насилие стават “нечувствителни” както към своето страдание, така и към страданието на другите. Високата степен на вътрешна тревожност, страх и безпомощност са предпоставки за повишена агресивност при децата и продължаващо във времето непослушание.

Формите на възпитание чрез физическо насилие са възприети и толерирани от част от българското общество като възпитателен подход. Това е така, защото “шамарът” години наред е бил метод за възпитание, дълбоко насаден в културата ни. Затова, дисциплиниращото физическо наказание, нанесено от родител, често се разпознава като родителско право. Тази тенденция се задълбочава в последните десет години.

Източник на данни, изнесени на Конференция за превенция на телесното наказание за най-малките деца, е проучване, направено от Софийския университет, сдружение “Дете и пространство”, УНИЦЕФ, здравното министерство и Агенцията за закрила на детето. Проучването е направено сред 497 души на възраст над 18 години. Всеки трети от анкетираните смята, че през последните години родителите по-често използват телесно наказание.

² Общ коментар №8(2006)-Право на детето на закрила от телесно наказание и други жестоки или унижителни форми на наказание /чл.19;чл.28;§2 и чл.37,наред с другите/ КПД,42 сесия,Женева, 15.05-2.06.2006г

Проучване за нагласите на родителите и младите хора към правата на децата, поръчано от Национална мрежа за децата сочи, че 39% от българите подкрепят шамарите като възпитателен метод.

Международни изследвания показват, че децата от 0 до 3 години са най-уязвими от телесно наказание. Като цяло обществото е раздвоено - дали "телесното наказание" е възпитателен метод или насилие? **7 %** процента приемат безусловно шамарите, а за **30 на сто** от българите физическото насилие/боя/ е опция, ако всички други са изчерпани. Около **60%** от родителите пък признават, че прибегват до боя като възпитателно средство. Според проучването, по-склонни да прилагат телесни наказания са родителите от селата и малките градове, както и тези с ниско образование.

«Телесното наказание» на деца е форма на физическо насилие на деца, не метод за възпитание!

III. ТЕЛЕСНОТО НАКАЗАНИЕ НА ДЕТЕ – ОБХВАТ НА НОРМАТИВНАТА РАМКА

Премахване на "телесното наказание" на детето – позитивно задължение на държавите

Борбата за забрана на телесното наказание е продължителна и трудна. Полша първа въвежда забрана през 1783 г.. Австрия, Белгия и Финландия я следват през 1900, а Русия - през 1917 г. В Обединеното кралство, където общата забрана продължава да бъде въпрос на спорове, първият вписан опит датира от 1669 г., когато едно "будно момче" внася петиция в Парламента "от името на децата в държавата" да се спре телесното наказание в училищата. Неговото желание бива удовлетворено едва след повече от три столетия - благодарение на Закона за образованието от 1983 г. Римският статут на Международния наказателен съд предвижда наказание за всеки, извършил насилие над дете, дори ако престъплението е извършено извън собствената му страна.

Преди да бъде приета **Конвенцията за правата на детето, Международната харта за правата на човека**, съставена от Всеобщата декларация и двата международни пакта – за граждански и политически права и за икономически, социални и културни права, утвърждава правото "на всяко лице" на зачитане на неговото човешко достойнство и физическа неприкосновеност и на равностойна закрила по закон. Като отстоява задължението на държавите да забранят и премахнат всякакви телесни наказания и всички други жестоки или унижителни форми на наказание, Комитетът обръща внимание, че Конвенцията за правата на детето стъпва на тази основа. Достойнството на всяко едно човешко същество е основният ръководен принцип на международното право в областта на правата на човека.

Член 37 от Конвенцията на ООН за правата на детето (КООНПД) изисква държавите да гарантират: *"никое дете да не бъде подлагано на изтезания или друго жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание"*. Тази повеля се допълва и разширява от **член 19**, който изисква държавите да *"предприемат всички необходими законодателни, административни, социални и образователни мерки за закрила на детето от всички форми на физическо или умствено насилие, посегателство или злоупотреба, липса на грижи или небрежно отношение, малтретиране или експлоатация, включително сексуални престъпления, докато то е под грижите на родителите си или на единия от тях, на законния си настойник или на всяко друго лице, на което то е поверено"*.

Въпреки, че международната общност предприема мерки на всички нива в насока поставяне на детето в позиция на висша ценност за семейството и обществото, а Съветът на Европа иска телесното наказание на децата да бъде обявено за незаконно във всички негови 47 страни-членки, съществуват държави и общности, в които все още се упражнява и даже се поощрява "телесното наказание" на деца като форма на наказателен и възпитателен акт. Ето защо, след проведените през 2000 и 2001г. два дни за обща дискусия относно насилието над деца, **Комитетът по правата на детето** взема решение да издаде поредица от **Общи коментари** във връзка с премахването на насилието над деца. Целта на Комитета е да напътства държавите – страни по Конвенцията в разбирането разпоредбите за закрилата на децата от всички форми на насилие. Един от първите

Общи коментари³ е съсредоточен върху “телесното наказание” и други жестоки или унижителни наказания, които понастоящем са много широко приети и практикувани форми на насилие над деца.

Според Комитета “телесното наказание” неизменно е унижително. Освен това има други, нефизически форми на наказание, които също са жестоки и унижителни и съответно – несъвместими с Конвенцията. Те включват например наказания, които омаловажават, унижават, хулят, превръщат в изкупителна жертва, заплашват, плашат или осмиват детето. В същото време Комитетът подчертава, че за постигането на промяна на съществуващите нагласи на приемане и търпимост към телесното наказание и премахването на практика на телесното наказание в семейството и в училище е необходимо не само предприемането на мерки от страна на държавите, но и “ключова стратегия за намаляване и предотвратяване на всички форми на насилие в обществата”⁴.

Комитетът препоръчва наръчника на ЮНЕСКО “Премахване на телесното наказание: пътят към конструктивната дисциплина на децата.”⁵ Той представя набор от принципи за конструктивна дисциплина, чиито корени са в Конвенцията. Включени са и препратките към страници в Интернет с материали и програми, достъпни от цял свят. Сравняването с широко разпространените приемане и търпимост към “телесното наказание” на деца и премахването на телесното наказание в семейството, в училищата и в други среди е не само задължение по Конвенцията на държавите – страни по нея. То е и ключова стратегия за намаляване и предотвратяване на всички форми на насилие в обществата.

Важно е да се подчертае също така, че за периода от приемането на КООНПД до издаването на Общия коментар Комитетът по правата на детето е отправил препоръки за забрана на телесното наказание в семейството и в други среди към над 130 държави. Над 100 държави са въвели нормативни забрани на телесното наказание в училищата и системите за наказателно правосъдие над деца, а все повече страни са в процес на въвеждане на забрана на телесното наказание в семейството.

Конвенцията за правата на децата – основен фундамент за защита и подкрепа на правата на децата

Конвенцията на ООН за правата на детето е ратифицирана от Република България през 1991 година, като с това българската държава се ангажира да положи всички усилия за гарантирането на спазването на принципите и правата, описани в тази Конвенция. Тя предвижда защита и подкрепа на всички деца като всеобщо приет набор от неподлежащи на преговаряне стандарти и задължения. Допълнително, с ратифицирането през 2012 г. на **Конвенция на Съвета на Европа за закрила на децата срещу сексуална експлоатация и сексуално насилие** /Конвенцията Ланзароте/, приета през 2007г. от Комитета на Министрите на Съвета на Европа, станахме част от държавите, които са непримирими към сексуална експлоатация и сексуално насилие на деца.

Преглед на национално законодателство, уреждащо закрилата на децата от всякакви форми на насилие

След приемането на Р.България в Европейския съюз, нормативната ни уредба като цяло търпи развитие в посока на закрила и защита на децата от насилие. Констатират се обаче законови празноти, които следва да се запълнят с цел **ХАРМОНИЗИРАНЕ на вътрешното законодателство с принципите и разпоредбите на ЕВРОПЕЙСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО** в насока защита и насърчаване правата на децата.

³ Общ коментар №8 (2006)-Право на детето на закрила от телесно наказание и други жестоки или унижителни форми на наказание /чл.19;чл.28;§2 и чл.37,наред с другите/ КПД,42 сесия,Женева, 15.05-2.06.2006 г.

⁴ Цели на Общ коментар № 8 (2006) Право на детето на закрила от телесно наказание и други жестоки или унижителни форми на наказание (член 19; член 28, параграф 2; и член 37, наред с други), неофициален превод, стр. 5

⁵ Издателство ЮНЕСКО,Париж, 2005 г.

Действащата у нас правна и административна рамка регламентира няколко системи – съдебна, административна и система за закрила на детето, които действат едновременно и понякога паралелно, без да гарантират най-добрия интерес на детето и да отговорят на изискванията на международните стандарти в областта на защита на правата на децата. Въпреки усилията на държавата, положени в посока на създаване на система за закрила на детето, през последните години, все още липсва цялостен подход, който от една страна да гарантира предприемане на мерки за закрила по отношение на деца, пострадали от насилие, а от друга страна да осигурява реална подкрепа, реинтеграция и ресоциализация.

Законът за закрила на детето (ЗЗДет. Обн., ДВ, бр. 48 от 13.06.2000 г.), за пръв път през 2000 г. въведе забраната за използване на физическото наказание като метод за възпитание на детето, чрез формулиране на правото на детето “на закрила срещу нарушаващите неговото достойнство методи на възпитание, физическо, психическо или друго насилие и форми на въздействие, противоречащи на неговите интереси” (чл.11, ал.2 от ЗЗД). Текстът въведе правото на детето на защита от насилие, включително в семейството, предвидено в чл.19, ал.1 на Конвенцията на ООН за правата на детето. **По-специално законът постановява, че всяко дете има право на закрила срещу:** *Въвличане в дейности, неблагоприятни за неговото физическо, психическо, нравствено и образователно развитие, нарушаващите неговото достойнство методи на възпитание, физическо, психическо или друго насилие и форми на въздействие, противоречащи на неговите интереси, и използване за просия, проституция, разпространяване на порнографски материали и получаване на неправомерни материални доходи, както и срещу сексуално насилие.*

В допълнителните разпоредби към **Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (ППЗЗДет., приет с ПМС № 153 от 14.07.2003)** са дадени за първи път в нашето законодателство определенията за различните видове насилие. Няма обаче дефиниция за “телесно наказание” на дете.

Новият **Семеен кодекс (СК, Обн., ДВ, бр. 47 от 23.06.2009 г., в сила от 1.10.2009 г.),** за пръв път в семейното законодателство **регламентира подобна забрана за родителя** – “*родителят няма право да използва насилие, както и методи на възпитание, които уронват достойнството на детето*”(чл. 125, ал. 2 от СК). Текстът забранява не само физическото наказване на детето, но и използването на неподходящи за съхраняване на достойнството му методи на възпитание, които могат да бъдат вербални и психологически. С този текст, България се присъедини към законодателствата на Европа, изрично формулирали подобна забрана – Австрия, Дания, Финландия, Германия, Гърция, Норвегия, Италия, Литва, Португалия, Русия, Швеция и Швейцария.

С много малки изключения **Наказателният кодекс (НК, Обн., ДВ, бр. 26 от 2.04.1968 г., в сила от 1.05.1968 г., последно изм. и доп., бр. 95 от 29.11.2016 г.)** не провежда специално разграничение на жертвите на престъпление по възрастов белег – деца от 0 до 3 години. Най-често признакът “възраст” има значение за определяне на квалифициран състав на престъплението, ако потърпевш е непълнолетно или малолетно лице. Повечето случаи на престъпленията, извършени срещу малолетни или непълнолетни лица, се считат за деяния с по-висока степен на обществена опасност и се предвиждат с по-тежки наказания. Изключение правят случаите на причиняването на смърт по непредпазливост от майка на недородено или току що родено дете, по чл. 125 от НК⁶, когато не се налага наказание на извършителя. Сравнително ниско е и наказанието, което предвиждат нормите на чл.120 НК (за убийство, извършено от майка върху рожба по време на раждане или веднага след раждането) и по чл. 121 НК (за убийство на току-що родена рожба с чудовищен вид, когато извършителят е родител). Във всички останали съставите на престъпления срещу малолетни и непълнолетни, които включват в себе си упражняване на пряко насилие, са концентрирани в Глава втора “Престъпления против личността” и Глава четвърта “Престъпления против брака, семейството и младежта” от особената част на Наказателния кодекс. **Чл. 131, ал.1, т. 4 от НК⁷ класифицира като**

⁶ Чл. 125. НК Не се наказва майка, която по непредпазливост причини смърт на своята недородена или току-що родена рожба

⁷ Чл. 131 ал.1, т. 4 от НК За причиняване телесна повреда: на бременна жена, на малолетно лице или на повече от едно лице;

по-тежко престъпление причиняването на телесна повреда на малолетни лица, както и злепоставянето на такива лица по чл. 137 НК (“Който изложи лице, лишено от възможността да се самозапазва поради малолетство... по такъв начин, че животът му може да бъде в опасност, и като съзнава това, не му се притече на помощ, се наказва с лишаване от свобода до три години.”). В частта, уреждаща санкции за насилие (в различна форма) върху деца, по-специално внимание изисква текстът от **чл. 187 – “Който изтезава малолетно или непълнолетно лице, намиращо се под негови грижи или чието възпитание му е възложено, ако извършеното не представлява по-тежко престъпление, се наказва с лишаване от свобода до три години или с пробация, както и с обществено порицание”**.

От 2005 г. у нас действа **Законът за защита от домашното насилие (ЗЗДН)**, който отговори на остри социални потребности, вълнуващи обществото, защото домашното насилие не само е факт в битието ни, но и заема все по-застрашителни размери. ЗЗДН дава правна дефиниция на термина “домашно насилие”, регламентира отношенията, свързани с домашното насилие и осигурява мерки за защита, които гарантират предотвратяване на по-нататъшни действия от страна на извършителя на насилие чрез предупреждение, използване на определени социални програми или чрез отстраняване от жилището и предпазване на пострадалия от последващи по-тежки вреди.

Така, съгласно чл. 2 от ЗЗДН, *«домашно насилие е всеки акт на физическо, сексуално, психическо, емоционално или икономическо насилие, както и опитът за такова насилие, принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права, извършени спрямо лица, които се намират в родствена връзка, които са или са били в семейна връзка или във фактическо съпружеско съжителство»*. В сила от 22.12.2009 год. се приеха изменения в ЗЗДН в посока допълване на определението за “домашно насилие” и разписването като императивна норма, че **“домашно насилие, извършено в присъствието на дете, се счита за психическо и емоционално насилие и върху него”**.

На 02.юни,2011 год. беше приет **Правилник за прилагане на закона за защита от домашното насилие**, който уружда изпълнението на мерките за защита и взаимодействието на органите на държавната власт и юридическите лица, които работят за защита от домашно насилие, както и позитивното задължение на държавата да финансира проекти, изпълнявани от юридическите лица с нестопанска цел, както и изпълнението на програми и обучения по ЗЗДН.

С брой 27/ 10.04.2009 год. са извършени редица промени на Наказателния закон, като важна промяна е постигната и в областта на защитата срещу домашното насилие. Изменен е **чл. 296 ал. първа от НК**⁸, където се въвежда наказание за неизпълнение на заповед за защита срещу домашно насилие, издадена от съда по ЗЗДН. Криминализирането на неизпълнението на заповедта е изключително важна гаранция за ефективната защита на пострадалите от насилие лица.

Предвид сочената по-горе нормативна уредба, в Република България са забранени телесните наказания по отношение на всички граждани. Официална дефиниция обаче, за **“телесното наказание”**, не съществува. В нормативната ни уредба се използват понятия като **“насилие”**, **“вреда”**, **“повреда”**. Липсва обаче звеното, което законово регламентира телесното наказание като **“форма на възпитание”**, което води до необратими деструктивни последици за детето. Наказателният кодекс на РБ, в чл. 137 отбелязва **“злепоставянето на непълнолетните”**, но отново няма връзка между телесното наказание и предизвиканото преживяване. Няма и съответна на деянието наказателна санкция.

---

⁸ НК- Чл. 296. (Изм. - ДВ, бр. 92 от 2002 г.) (1) (Доп. - ДВ, бр. 27 от 2009 г.) Който попречи или осуети по какъвто и да е начин изпълнението на съдебно решение или не изпълни заповед за защита срещу домашното насилие, се наказва с лишаване от свобода до три години или глоба до пет хиляди лева.

IV. НАСОКИ ЗА ПРОМЕНИ

Следвайки целите на настоящия анализ, един от акцентите е потребността от идентифициране на необходимите промени както в нормативен, така и в практически план, които да минимизират употребата му и да гарантират спазването на правата на децата. Политическата воля за премахване на насилието над деца, в частност- “телесното наказание” на деца и промяна на обществените нагласи е основен и решаващ фактор в борбата срещу този феномен.

Възможни са няколко типа действия:

1. Ясна, решителна и категорична позиция относно “телесното наказание” на деца:
  - необходимо е парламентът да обсъжда дейности за премахване на “телесното наказание” на деца;
  - организиране на обществени и парламентарни дебати за важността на проблема, както и парламентарни изслушвания/ сесии за преглед на съответното законодателство и другите предвидени мерки за борба с проблема и оценка на ефективността им.
  - Заемане на политическа и обществена позиция срещу “телесното наказание” на деца;
2. Приемане на законодателство и други мерки за елиминиране на проблема “телесно наказание” на дете - анализирайки законовата уредба в Р. България в сферата на защита правата на децата, смятаме, че в националното ни законодателство е необходимо да се предприемат действия по **законодателни промени** и на практика елиминиране на проблема “телесно наказание” на дете, и в този смисъл предлагаме:

В ЗАКОНА ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

Глава първа, Раздел “Права и задължения на родителите, настойниците, попечителите или другите лица, които полагат грижи за дете” (Загл. доп. - ДВ, бр. 14 от 2009 г.): В **Чл. 8.⁹ ал.5.** (Предишна ал. 4 - ДВ, бр. 36 от 2003 г., отм., бр. 14 от 2009 г., нова, бр. 42 от 2010 г., в сила от 2.06.2010 г., отм., бр. 40 от 2012 г., в сила от 1.06.2012 г.) да се допълни нов текст със следното съдържание: “Родителите, настойниците, попечителите или другите лица, които полагат грижи за дете, са отговорни за неговото отглеждане, възпитание и развитие, което включва осигуряването на подходящи наставления и напътствия, съобразно с разгръщащите се способности на детето, без никакви форми на насилие.”

Глава първа, раздел «Закрила срещу насилие»: В **Чл. 11.¹⁰ , ал.2.** да се допълни, като след думата «закрила», се добави израза «*от телесно наказание и други жестоки или унижителни форми на наказание , както и*», като придобие следното съдържание: (2) Всяко дете има право на *закрила от телесно наказание и други жестоки или унижителни форми на наказание , както и* срещу нарушаващите неговото достойнство методи на възпитание, физическо, психическо или друго насилие и форми на въздействие, противоречащи на неговите интереси.

В ПРАВИЛНИКА ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

⁹ ЗЗДет. Чл. 8. (5) (Предишна ал. 4 - ДВ, бр. 36 от 2003 г., отм., бр. 14 от 2009 г., нова, бр. 42 от 2010 г., в сила от 2.06.2010 г., отм., бр. 40 от 2012г., в сила от 1.06.2012г.)

¹⁰ ЗЗДет., Чл.11 (2) Всяко дете има право на *закрила* срещу нарушаващите неговото достойнство методи на възпитание, физическо, психическо или друго насилие и форми на въздействие, противоречащи на неговите интереси.

§1¹¹ от ДР към ППЗЗДет., да се допълни с нови, легални дефиниции на термина “телесно наказание”.

Мотиви: **Правилникът за прилагане на Закона за закрила на детето** дава за пръв път в нашето законодателство определенията за различните видове насилие (физическо, психическо, сексуално насилие, пренебрегване). **Телесното наказание** на дете не попада в този законов обхват.

Според чл.2 от **Закона за защита от домашното насилие** (приет от НС на Р.България през 2005г., изм. и доп. през 2009 г.), *“домашно насилие” е “всеки акт на физическо, сексуално, психическо, емоционално или икономическо насилие, както и опитът за такова насилие, принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права, извършени спрямо лица, които се намират в родствена връзка, които са или са били в семейна връзка или във фактическо съпружеско съжителство”*. Законът третира за *“психическо и емоционално насилие върху дете”* и всеки акт на домашно насилие, извършено в негово присъствие.

Като цяло обаче, в българското законодателство не се използва термина **“телесно наказание”** над дете. Световната здравна организация определя като сексуална злоупотреба с деца *“участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото”*.

Съществуващата ясна дефиниция за **“телесно наказание”**, определена от Световната общност / Конвенция за правата на детето - Право на детето на закрила от телесно наказание и други жестоки или унижителни форми на наказание (член 19; член 28, параграф 2; и член 37, наред с други/не е интегрирана в абсолютния ѝ смисъл в българското законодателство и подкрепено от патриархалния, инертно следван модел на **“телесно възпитание”** води до пълно отхвърляне и неразбиране на проблема.

Предвид горното, следва да се приведе българското законодателство, уреждащо нормите за закрила на детето в съответствие с Конвенцията по правата на детето, като **§1 от ДР към ППЗЗДет., се допълни с нови, легални дефиниции на термина “телесно наказание”, като предлагаме:**

- **Т. 2 на §1** да се измени и допълни, като след думата *“здравето”*, се сложи запетая и добави следния текст: *“както и всяко наказание, при което се използва физическа сила и което е предназначено да причини някаква степен на болка или дискомфорт, независимо колко лека е тя”*;
- **Т.3 на §1** да се допълни, като след думата *“подкрепяща”* се добави *“и защитена”*, а след думата *“среда”* се сложи запетая и добави следния текст *“както и домашното насилие, извършено в негово присъствие”*;
- **Т.4 на §1** да се допълни, като след думата *“задоволяване”* се сложи запетая и добави следния текст *“както и всички форми на сексуално посегателство над детето”*;

С направените предложения за допълване на т.т.2,3 и 4, § 1. от ППЗЗД добива следния вид:

§1 По смисъла на правилника:

1. **“Насилие”** над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.
2. **“Физическо насилие”** е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето, *както и всяко наказание, при което се*

¹¹ ППЗЗДет. § 1. По смисъла на правилника: 1. **“Насилие”** над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда. 2. **“Физическо насилие”** е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето. 3. **“Психическо насилие”** са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, 4. **“Сексуално насилие”** е използването на дете за сексуално задоволяване. 5. **“Пренебрегване”** е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

използва физическа сила и което е предназначено да причини някаква степен на болка или дискомфорт, независимо колко лека е тя.

3. **"Психическо насилие"** са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща и защитена среда, както и домашното насилие, извършено в негово присъствие.
4. **"Сексуално насилие"** е използването на дете за сексуално задоволяване, както и всички форми на сексуално посегателство над детето;

В СЕМЕЙНИЯ КОДЕКС

В раздел "Родителски права след развода", в **Чл.59 ал.4**¹², след израза «материални възможности», се добавя «както и *отчита* инциденти на насилие в семейството, така, че да се гарантира безопасността на детето.» , при което текста става:

(4) *Съдът решава въпросите по ал. 2, след като прецени всички обстоятелства с оглед интересите на децата като: възпитателските качества на родителите, полаганите до момента грижи и отношение към децата, желанието на родителите, привързаността на децата към родителите, пола и възрастта на децата, възможността за помощ от трети лица - близки на родителите, социалното обкръжение и материалните възможности, както и отчита инциденти на насилие в семейството, така, че да се гарантира безопасността на детето.*

В **Чл.59 ал.6**¹³, изр. Второ, след думата "отчуждение", се добавя "*или инциденти на насилие в семейството*", както и след думата "психолог", се добавя израза: "*което прави оценка на риска за детето*", при което текста става:

(6) *(Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 21.12.2010 г.) Съдът изслушва родителите, както и децата при условията на чл. 15 от Закона за закрила на детето, взема становище от дирекция "Социално подпомагане" и ако е уместно, изслушва и други лица. При данни, че е налице родителско отчуждение или инциденти на насилие в семейството, съдът изслушва вещо лице – психолог, което прави оценка на риска за детето.*

В раздел "Грижи, възпитание и надзор на децата", **Чл. 125.**¹⁴ (да се допълни ал.2, като придобие следното съдържание:

(2) *Родителят отглежда детето, формира възгледите му и осигурява образованието му съобразно възможностите си и в съответствие с нуждите и наклонностите на детето и с цел израстването му като самостоятелна и отговорна личност. Родителят няма право да използва насилие, телесно наказание и други жестоки или унижителни форми на наказание, както и методи на възпитание, които уронват достойнството на детето.*

В раздел "Ограничаване на родителските права" **чл. 131, ал.1** (да се допълни в първото изречение), при което текста става:

¹² СК, чл.59 (4) Съдът решава въпросите по ал. 2, след като прецени всички обстоятелства с оглед интересите на децата като: възпитателските качества на родителите, полаганите до момента грижи и отношение към децата, желанието на родителите, привързаността на децата към родителите, пола и възрастта на децата, възможността за помощ от трети лица - близки на родителите, социалното обкръжение и материалните възможности.

¹³ СК, чл.59 (6) Съдът изслушва родителите, както и децата при условията на чл. 15 от Закона за закрила на детето, взема становище от дирекция "Социално подпомагане" и ако е уместно, изслушва и други лица. При данни, че е налице родителско отчуждение, съдът изслушва вещо лице – психолог.

¹⁴ СК, Чл.125 (2) Родителят отглежда детето, формира възгледите му и осигурява образованието му съобразно възможностите си и в съответствие с нуждите и наклонностите на детето и с цел израстването му като самостоятелна и отговорна личност. Родителят няма право да използва насилие, както и методи на възпитание, които уронват достойнството на детето.

(1) Когато поведението на родителя представлява опасност за личността, здравето, възпитанието или имуществото на детето, както и при налагане на наказание от страна на родителя върху детето, при което се използва физическа сила и което е предназначено да причини някаква степен на болка или дискомфорт, независимо колко лека е тя, районият съд взема съответните мерки в интерес на детето, като ограничава родителските права, отнема или поставя условия за упражняването на някои от тях, и може да възложи осъществяването им на друго лице.

Чл. 132, ал. 2, т. 1 да се допълни, като придобие следното съдържание:

1. В особено тежки случаи по чл. 131, както и когато родителят упражнява телесно наказание и други жестоки или унижителни форми на наказание.

В ДР на СК, да се допълни нов параграф 3, който да съдържа легална дефиниция на термина «телесно наказание».

§3 Телесно наказание над дете е всяко наказание, при което се използва физическа сила и което е предназначено да причини някаква степен на болка или дискомфорт, независимо колко лека е тя.

В ЗАКОНА ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ

В глава първа «Общи положения», чл.2 - създава се **нова ал.3**, със следното съдържание:

(3) *За домашно насилие върху дете се счита и телесното наказание и други жестоки или унижителни форми на наказание, както и нарушаващите неговото достойнство методи на възпитание, физическо, психическо или друго насилие и форми на въздействие, противоречащи на неговите интереси.»*

- В чл.5 ал.3 става ал.4, като се добавя нов текст на ал.3, със следното съдържание:

(3) *Когато пострадалото лице е дете, както и при предприемане на мярката по ал.1 т.4, съдът определя и подходящи защитни мерки от посочените по чл.59 ал.8 от СК така, че да се гарантира безопасността на детето.»*

- ал.4 става ал.5

В НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛНИЯ ЗАКОН

Изменение и допълнение на НПК във връзка с ангажимента на България да транспонира Директива 2012/29/ на ЕС:

Следва спешно да се внесе в Народното събрание проект на Закон за изменение и допълнение на НПК, с което да изпълним ангажимента на България за транспониране на **Директива 2012/29/ на ЕС за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и закрилата на жертви на престъпления, включително изслушване и/или разпит в специални помещения.**

Данните от доклад на тема “Правосъдие, съобразено с интересите на детето — перспективи и опитът на работещите с деца”, изготвен от Агенцията за основни права на ЕС въз основа на проучване в 10 страни-членки на ЕС (България, Хърватия, Естония, Финландия, Франция, Германия, Полша, Румъния, Испания и Обединеното кралство) през 2014 г., показват, че практиките за участие на деца в наказателното и гражданското съдебно производство се различават значително не само между отделните държави членки, но и в самите тях, което говори за необходимостта от ясни и последователни стандарти и насоки, както и от систематично наблюдение на тяхното прилагане. **Тези констатации ни мотивират да търсим подход към промяна в системата за правосъдие с участието на деца, като изследваме добри практики, които да се мултиплицират и наложат като част от вътрешната ни практика, скрепени със законови промени в ЗЗДет., СК, ЗЗДН, НК, ГПК и НПК.**

Крайно време е да приемем, че децата не получават достатъчна подкрепа, когато участват в наказателно или гражданско производство. Незабавно следва да се предприемат конкретни мерки, съответни на нуждите и емоционална зрялост на децата, като напр. възпрепятстване на преки срещи на детето с насилника или свидетели в съда, както и гарантирането, че детето е информирано за процедурата и я разбира. Създаването на **специализирани детски съдебни състави и обучени специалисти за работа с деца**, както и условия за **щадящо изслушване/разпит**

на деца жертви или свидетели на насилие, е част от заложената реформа в съдебната система, която все още не е изпълнена.

В ЗАКОНА ЗА ОМБУДСМАНА

До настоящият момент няма и ОБЩЕСТВЕН ЗАЩИТНИК на ПРАВАТА НА ДЕЦАТА- Детски омбудсман. Отбелязваме, че в края на 2016г. стартира проект, в рамките на който се цели постигане промяна в административната структура при Омбудсмана на Р.България, като се разкрие звено/отдел, чийто приоритет е защита на правата на децата. Тази промяна се налага от многократно отправените към страната ни препоръки от Комитета по правата на детето (КПД) на ООН¹⁵ да има независим орган, който да следи за спазването на правата на децата. Аргумент за тази промяна е и факта, че сред функциите на омбудсмана, описани в чл. 19, ал. 1 от Закона за омбудсмана е добавена нова точка 9 **“защитава правата на децата с предвидените в този закон средства”**. За да се изпълни тази разпоредба се налага спешна промяна в административната структура при Омбудсмана на Р.България за осъществяването на независим мониторинг и контрол за спазването на правата на децата. Без предприемането на такава мярка, не са спазени дори административните и структурните критерии, за да може българският омбудсман да стане член на Европейската мрежа на омбудсманите за децата (ЕМОД/ЕНОС). 23 от всички 27 страни членки на Европейския съюз и още 11 страни извън ЕС, които са част от Съвета на Европа, имат специален закрилник на децата, който може да бъде Омбудсман или Комисар по правата на детето.

Очертаната до тук нормативна база в Република България сочи, че принципно има изградена законова база в сферата на защита правата на децата, но има нормативни пропуски, които следва да се запълнят, за да декларираме, че като страна, членка на Европейския съюз (ЕС) може да гарантираме защитата на висшите интереси на децата. Особено в сферата, касаеща закрила и защита на децата, пострадали от насилие, която да им осигурява реална подкрепа, реинтеграция и ресоциализация.

РАТИФИЦИРАНЕ от страна на българското правителство на Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие (Истанбул, 11.05.2011г.).

Като спешна мярка за България за постигане на ангажиментите за реформи в съдебната система, е и необходимостта от спешно ратифициране от страна на българското правителство на **Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие** (Истанбул, 11.05.2011г.). Подписването на Истанбулската конвенция има стратегическа роля не само за преодоляване на насилието над жени, но и за постигане на максимална превенция и защита на правата на децата, пострадали от насилие; децата, свидетели на домашно насилие и други форми на насилие, основано на пола и на момичетата, пострадали от насилие, основано на пола.

ХАРМОНИЗИРАНЕ на вътрешното законодателство с принципите и разпоредбите на ЕВРОПЕЙСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО в насока защита и насърчаване правата на децата - всички държави членки на Европейския съюз (ЕС) са длъжни да гарантират, че висшите интереси на децата имат първостепенно значение. Водени от очертаните със Стратегията за правата на детето 2016 – 2021, приоритетни области за гарантиране на правата на децата, в Република България **спешно трябва да се хармонизира вътрешното законодателство с принципите и разпоредбите на европейското законодателство в насока защита и насърчаване правата на децата, както и да се акцентира върху основните методи на работа за осъществяване на стратегията-мултидисциплинарност, устойчиви партньорства и ефективна комуникация. Само следвайки**

---

¹⁵ Още през юни 2008 г. Комитетът по правата на детето (КПД) на ООН прие своите заключителни препоръки по последния периодичен доклад на България по КООНПД. Проблемът със съблюдаването и защитата на правата на децата за пореден път е засегнат от комитета. Отчита се, че не са приложени препоръките от първия доклад през 1997 г. за създаването на независим орган, който да следи за спазването на правата на децата. Комитетът настоява държавата да положи всички усилия за изпълнението на заключителните препоръки от първоначалния доклад, които все още не са изпълнени: Заключителни препоръки на Комитета по правата на детето на ООН по втори периодичен доклад на България (CRC/C/BGR/2), приети на 1342-рото заседание от 6 юни 2008 г.

Интернет: <http://sacp.government.bg/polezna-informacia/metodicheski-ukazania/preporaki-onn/>

очертаните насоки и предприемайки реформи в социалната и съдебната система, бихме могли да направим по-успешни стъпки в защита правата на децата.

Подкрепа за подготвянето на национални стратегии, планове, програми и механизми за превенция на насилието и експлоатацията на деца. Част от процеса на изпълнение на задълженията по Конвенцията на ООН за правата на децата и прилагане на правата на децата е и изпълнението на **препоръките на Комитета по правата на детето на ООН**. Комитетът разглежда втория периодичен доклад на България (CRC/C/BGR/2) на своето 1318 и 1319 заседание (CRC/C/SR.1318 и 1319) от 21 май 2008 г. и приема серия заключителни препоръки по отношение на реформа на системата за правосъдието с участието на деца. Така напр. Комитетът препоръчва държавата да продължи хармонизирането на законодателството си с принципите и разпоредбите на Конвенцията, да включи изцяло разпоредбите от Конвенцията в Закона за закрила на детето и да осигури ефективно прилагане на вътрешното законодателство по отношение правата на децата. В отговор на препоръките, беше приета **Националната стратегия за детето 2008-2018**. Така, държавната политика за детето се осъществява въз основа на приета от Народното събрание Национална стратегия за детето, изградена върху принципите на Закона за закрила на детето, и съобразена с препоръките на Комитета.

В изпълнение на националната стратегия Министерският съвет приема **Национална програма за закрила на детето**. Тези документи се основават на принципа за осигуряване висшите интереси на детето и за спазване правата на всички деца в България, като обединяват усилията на всички ангажирани институции при планирането и изпълнението на дейностите.

С цел подобряване работата с деца, жертва на насилие, на 15 март 2010 г. беше приет **Координационният механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция**. Механизмът бе приет от всички институции, които са органи по закрила. Към него се присъедини и Главната прокуратура.

А в отговор на дадените препоръки за създаване на цялостен механизъм за по-ефективна закрила на децата, пострадали от насилие, на 7 декември 2010 г. министърът на вътрешните работи, министърът на труда и социалната политика, министърът на външните работи, председателят на Държавната агенция за закрила на детето и изпълнителният директор на Агенцията за социално подпомагане, подписаха актуализирания текст на **Координационният механизъм за рефериране и обгрижване на случаи на непридружени деца и деца-жертви на трафик, завръщащи се от чужбина**. С разписването на Координационния механизъм се унифицира подходът на българските институции за предприемане на координирани действия и ясно разграничаване на отговорностите с цел ефективно прилагане на законодателството за борба с трафика на хора, в т.ч. и на деца-жертви на трафик и сексуална злоупотреба.

Въпреки, че в сочените по-горе нормативни документи са заложили препоръките на Комитета и същите се възприемат от българските политици, **нашето законодателство все още не е синхронизирано с дадените ни препоръки**. Така, в Закона за закрила на детето (чл.15); Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето и Национална програма за закрила на детето 2016 г. **няма приети законодателни и административни норми, които да доведат до реална промяна в ситуацията на децата** въпреки някои целенасочени, системни и адекватни усилия от страна на Министерство на правосъдието, международни и местни неправителствени организации и отделни съдилища в страната.

Известен напредък е приемането на Национална програма за превенция на насилието и експлоатацията на деца.

V. МЕРКИ И МЕХАНИЗМИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ТЕЛЕСНОТО НАКАЗАНИЕ

Съгласно чл. 4 от Закона за закрила на детето, **мерки за закрила на детето в България** се осъществяват в следната последователност, чрез: **съдействие, подпомагане и услуги в семейна среда; настаняване в семейство на роднини или близки; настаняване в приемно семейство; настаняване в специализирана институция; полицейска закрила**.

Социалните услуги, предоставяни за деца, преживели насилие, в България са свързани със: социално и психологическо консултиране на деца и семейства, терапевтична работа с децата и

техните семейства, консултиране и информирание, междуинституционално посредничество, придружаване, юридическо консултиране, спешен прием. Част от доставчиците работят и по общински и областни програми за превенция на насилието.

Темата за “телесното наказание” и последствията от него, обаче предстои да се осмисля от нашето общество. Не споделяме битуващите все още нагласи, че може с бой да наложим на децата навика да не налагат позицията си с бой. Законът насърчава решаването на спорните въпроси с други средства – нещо, на което всички предстои да се учим. Както и на отказа от психическо насилие – обиди, подигравки, подценяване – при възпитанието на децата.

VI. ПОЗИТИВНО РОДИТЕЛСТВАНЕ

Как родителите са подкрепени от държавните и общински органи, обществените организации и училищните власти.

Първата цел на законодателната реформа за забрана на “телесното наказание” на деца в семейството е превенция: да се предотврати насилието над децата чрез промяна на нагласите и практиките, като се подчертае правото на децата на равностойна закрила и се осигури недвусмислена основа за закрилата на детето и за насърчаването на положителни, ненасилствени и включващи участието на самото дете форми на отглеждане.

Децата се учат от това, което правят възрастните, а не само от това, което казват същите възрастни. Когато възрастните, към които детето е най-силно привързано, прилагат насилие и унижение в отношенията си с него, те показват незачитане на правата на човека и отправят силно и опасно послание, че това са легитимни начини за решаване на конфликти или промяна на поведението.

В раздел II. Развитие на услугите от четирите нива съобразно потребностите на Общността, частта Превенция от СТРАТЕГИЧЕСКИ УПРАВЛЕНСКИ ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНИ УСЛУГИ е заложено разработване и прилагане на образователни програми за родителстване.

В България има примери за добри практики в цялата страна, които са документирани в редица доклади, но те не се прилагат по систематичен начин от представители НПО сектора, без да има изготвен единен стандарт в тази посока.

VII. ПЛАТФОРМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ РОДИТЕЛИ И УЧИЛИЩА

Сътрудничеството на семейството и училището е социална необходимост. Смисълът на сътрудничеството семейство -училище (смисловата цел) е да се създаде такава среда, която е най-благоприятна за стимулиране и насочване на индивидуалното и

социално развитие; среда, която е нормална за радостен, щастлив и обогатяващ детето, родителите и учителите живот. Това сътрудничество по своята същност не е външно поставена цел за всяка една от институцията, а следствие от присъщите и основни техни дейности, цели и принципи на педагогическия процес. Ето защо неговото развитие и обогатяване е равнопоставена грижа и отговорност на двете страни.

Какви са функциите на сътрудничеството училище-семейство?

- Информационна: Тя има за предмет взаимно осведомяване и опознаване на двете страни. Училището чрез учителите и другите свои представители информира родителите, а родителите информират учителите, и училището като институция, за очакванията си към тях.
- Социална: Взаимодействието училище-семейство има отражение и на равнище общество, т.е. конкретна социална общност, пред която двете институции легитимират дейността си чрез даване на публичност на получените резултати от обучението и възпитанието на подрастващите и чрез сътрудничеството им. Друга страна от тази функция е да се привлече обществеността към повече внимание и усилия за бучението и възпитанието на подрастващите.

Форми, ориентирани към информационната функция:

- Съобщения до родителите, които могат да бъдат неформални и формални - информационни писма, покани до родителите, бележки в нарочно определени тетрадки/

бележницитеи др.), по телефона, чрез електронната поща. Таблата за съобщения са също удачно средство за реализиране на тази форма.

- Бюлетини - Те имат информационен характер и са насочени основно от училището (паралелката) към родителите.
- Посещения по домовете- Тяхната задача е на основата на откритост и познаване на учителите на семейството, на условията (материални, културни и социалнопсихологически), при които расте и се развива личността, да се изгради доверие и разбиране между двете институции.

Форми, ориентирани към конструктивната функция:

- Консултации и семинари
- Родителски срещи
- Училище за родители
- Размяна на педагогически материали
- Родители-доброволци
- Обществени съвети

Необходимо е да се гарантира обща квалификация на специалистите, работещи с малки деца, както и да се осъвремени специфичната им квалификация (медицинска, психологическа, педагогическа и пр.)

В страната има необходимост от приемане на общ стандарт за всички работещи с деца.

Той би следвало да включва компетенции:

- за разбиране на детското развитие и нуждите на децата във всяка отделна възраст, за разбиране на най-добрия интерес на детето;
- работа, ориентирана към гарантиране на най-добрия интерес на детето ;И Т.Н.

Много важно е също повишаване на качеството на специализираната подготовка на различните специалисти, в контекста на съвременните разбирания и политики за благосъстоянието на децата, а именно :

- подобряване на педагогическата подготовка на учителите от предучилищното и училищното образование, на учителите и аниматорите в сферата на свободното време, в областта на антиавторитарната педагогика, позитивното възпитание, консултирането и подкрепата на родители, взаимодействието и партньорството с родители и деца, резилианс подхода и др.;
-

VIII. ПРОУЧВАНЕ НА НАГЛАСИТЕ ЗА ПРАКТИКУВАНЕ НА ТЕЛЕСНОТО НАКАЗАНИЕ НА ДЕЦА В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Тъй като настоящия микроанализ е предварително проучване на нагласите на обществото за практикуване на “телесното наказание” на деца, ще се позовем на констатации за обстоятелствата, къде и при какви обстоятелства се използва предимно телесно наказание, извършени към момента:

Резултати от омнибус изследване проведено сред българското население в периода 15 август-15 септември 2010 г. от агенция GfK, реализирано в рамките на проект “Детство без насилие: към по-добра система за закрила на децата в Източна Европа” финансиран от фондация ОУК, представя данните за България, както следва:

В извадката за страната са обхванати 497 респондента (221 мъже и 275 жени) от цялата страна на възраст над 18 години (18+). Част от въпросите са зададени и се отнасят единствено до респондентите, които имат собствени деца – 320 лица (131 мъже и 189 жени).

Профилът на респондентите е разпределен въз основа на демографските характеристики: пол, възраст, етническа принадлежност, брой членове в семейството със собствен приход, тип на населеното място, образование, брой членове в домакинството, заетост, месечен доход на респондента и месечен доход на домакинството.

Въпросникът се състои от 8 затворени въпроса (в това число един филтриращ) и те са по посока на:

- Как респондентите оценяват динамиката в различните аспекти на насилието над деца?
- Какви са собствените декларираны нагласи на респондентите към използване на физическото наказание като метод на възпитание от страна на родителите?

- Какви са техните нагласи към правна забрана на боя над деца?
- Как родителите наказват собствените си деца?
- Кои институции от системата за закрила и грижа предоставят подкрепа на насилваните деца?

ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

- За последните 10 години използването на негативни модели на родителско поведение като цяло се повишава. В най-голяма степен това се отнася за вербалното насилие – крещене и обиждане, а също и за липсата на родителска грижа.
- Всеки втори българин е на мнение, че сексуалното малтретиране над деца от страна на родителите се случва по-често в последните 10 години и приблизително всеки трети счита, че родителите използват по-често телесното наказание като модел на поведение спрямо децата си. Сексуалното насилие изглежда да се разпознава като феномен, който се случва по-често в сравнение с телесното наказание на деца. Едновременно с това то остава и феномена, за който респондентите в най-голяма степен не могат да определят каква е тенденцията в разпространението му - близо 1/3 от запитаните.
- Повече от половината от запитаните оценяват физическите наказания над деца като напълно недопустими, но само 39% биха подкрепили юридическа забрана на физическото наказание. Малко над трета от българите са на мнение, че физическото наказание е оправдано в определни ситуации.
- Като цяло институциите, които се ползват с най-голямо доверие по отношение на способността им да окажат подкрепа на дете, което е малтретирано, са органите на Министерство на вътрешните работи и органите на Министерство на правосъдието – полиция, прокуратура и съд. Най-силно доверие в институциите гласуват най-младите хора – тези на възраст под 18 години.
- Най-често използваните вербални наказания са критикуването и повишаването на тон, а най-често използваните физическите такива -напляскване, шамаросване и бой с ръка/удряне. Макар че нито един родител не посочва да е удрял детето си с колан или друг предмет, 4% от запитаните веднъж или няколко пъти са наказвали децата си по начин, който е оставял следи.
- Младите хора на възраст между 15 и 18 години са най-чувствителни към променящите се тенденции по отношение негативното родителско поведение. Те са на мнение, че тези негативни модели се повтарят по-често в последните 10 години и това се отнася за всички категории насилие - телесно наказание, сексуално малтретиране, крещене и обиждане. Съответно децата са и най-твърдите противници на телесното наказание – 69.2%. и заедно с младите хора между 18 и 30год. формират групата на поддържащи забраната на физическото насилие със закон.
- Най - често физическите наказания се подкрепят от хората между 30 – 39 години и възрастните хора над 59 г. като хората между 50 – 59 г. в най-голяма степен посочват, че физическото наказание е допустимо в определени ситуации. Възрастните хора над 59 год. са най-чувствителни към феномена липса на родителска грижа.
- Българите между 30 и 49 год. в най-голяма степен считат, че удрянето през лицето и силния бой не следва да се забраняват със закон, а тези между 50 и 59 год. са най-толерантните по отношение на шамаросването.
- Хората от по-малките градове и селата по-често са склонни да оценяват физическите наказания като допустими, но същевременно почти половината от тях заявяват, че те не би трябвало да се използват.
- Жителите на областните градове в страната разпознават в най-голяма степен сравнено с останалите зачестяването на физическото наказание, и над половината от тях не го допускат като форма на възпитание. Като цяло обаче считат, че моделите, които в най-голяма степен зачестяват са липсата на родителска грижа и крещенето.
- Жителите на София са най-чувствителни към липсата на родителска грижа, като считат, че тя в най-голяма степен разширява обхвата си през последните 10 години. Въпреки, че не

разпознават физическото насилие като модел, който се използва по-често близо 60% от столичани го обявяват като недопустимо.

- Хората с начално и без образование по-рядко от по-образованите са на мнение, че телесното наказание никога не трябва да се използва. Съответно с най-ниска степен на толерантност към този модел са хората с висше образование, като повече от половината са на мнение, че боя над дете не трябва никога да се използва. Делът на хората, които считат, че физическото наказание следва да се забрани със закон е най-голям сред хората с висше образование и тези без образование – 42% и 43% - на практика равен (за разлика от хората със средно образование – 34%).
- Хората от турския етнос най-категорично в сравнение с останалите се обявяват срещу боя като метод на възпитание – 60%. В най-висока степен използването на боя при определени ситуации се оправдава от лицата с ромски произход. Хората, които не са се определили по етническа принадлежност (други) най-твърдо подкрепят забраняването на физическото наказание със закон.
- Като цяло жените са по-чувствителни в сравнение с мъжете към разпространение на негативни модели на поведение сред родителите.